

УДК 336.6

*Вудвуд В. В.,
vikiv72@ukr.net, ORCID ID 0000-0003-3100-9449,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва, Чернівецький торго-
вельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Чернівці*

*Батієвська О. В.,
olya.batievskaya@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-1505-2738,
бакалавр, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-
економічного університету, м. Чернівці*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЦІЛІ, ПРИНЦИПИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

***Анотація.** У статті розглядаються сутність поняття “фінансова безпека підприємства” та різні підходи до його трактування. Фінансова безпека суб’єктів господарювання визначає ефективність систем захисту від ризиків та загроз, які виникають у різних сферах діяльності. Метою дослідження є надання практичних рекомендацій щодо подолання зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства. Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних науковців. В статті охарактеризовано внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на фінансову безпеку підприємства. В ході дослідження встановлено, що в умовах постійної мінливості ринкового середовища з’являються нові загрози, які призводять до виникнення негативного впливу на систему фінансової безпеки підприємства, а також виявлено, що однією з найважливіших умов стійкого розвитку підприємств є забезпечення високих результатів їх підприємницької діяльності за рахунок ефективної системи фінансової безпеки. Визначено види загроз, принципи, функціональні та стратегічні цілі та умови забезпечення фінансової безпеки суб’єктів господарювання. Розглянуто можливий вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на підприємство в разі недотримання заходів боротьби з ними. Наведено ряд практичних рекомендацій щодо можливості запобігання ризикам та подолання загроз фінансовій безпеці підприємства в межах техніко-технологічної, кадрової та фінансової складових. Запропоновано напрями посилення, зміцнення фінансового стану підприємства, які дадуть можливість посилити фінансову безпеку, підвищити ефективність господарювання та досягти достатнього потенціалу розвитку.*

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, підприємство, фінансова безпека, ризик, загроза.

*Vudvud V. V.,
vikiv72@ukr.net, ORCID ID 0000-0003-3100-9449,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Chernivtsi*

*Batiievska O. V.,
olya.batievskaya@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-1505-2738,
Bachelor’s degree student, Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade
and Economics, Chernivtsi*

ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY: ESSENCE, OBJECTIVES, PRINCIPLES AND WAYS OF PROVIDING

***Abstract.** The article deals with the essence of the concept of "financial security of an enterprise" and different approaches to its interpretation. The financial security of the business entities determines the efficiency of the protection systems against risks and threats that arise in different fields of economic activity. The purpose of the study is to provide practical guidances on how to overcome external and internal threats to the financial security of the enterprise. The theoretical and methodological basis of the study is the works of domestic and foreign scientists. The article reveals the internal and external factors that affect the financial security of the enterprise. In the course of the research it was found that in the conditions of constant volatility of the market environment, new threats emerge, which lead to a negative impact on the financial security of the enterprise as well as was revealed that one of the most important conditions for sustainable development of enterprises is to ensure high results of their entrepreneurial activity at the expense of effective financial security system. The types of threats, principles, functional and strategic goals and conditions for ensuring the financial security of economic entities are identified. Possible influence of external and internal factors on the enterprise*

in case of non-compliance with measures to combat them is considered. There are a number of practical recommendations on the possibility of risks prevention and overcoming threats to the financial security of the enterprise within the technical, technological, personnel and financial components. The directions of the enterprise financial condition strengthening are offered, which will give an opportunity to strengthen financial security, increase management efficiency and reach sufficient development potential.

Key words: financial security of an enterprise, enterprise, financial security, risk, threat.

JEL Classification: D21, G32, H32, M29

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>

Постановка проблеми. На сьогоднішній день функціонування підприємств відбувається в умовах нестійкості, невизначеності та непередбаченості зовнішнього середовища. Процес формування фінансової безпеки є досить складним з огляду на значну кількість загроз зовнішнього і внутрішнього походження, що перешкоджають забезпеченню його стійкості, стабільності та ефективного розвитку. Кризове становище значної частини підприємств значною мірою зумовлено не лише недостатнім рівнем фінансової безпеки, але й соціально-економічним становищем у країні. У таких умовах важливого значення набуває формування фінансової безпеки для успішного функціонування й розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням стану фінансової безпеки підприємства присвячені дослідження зарубіжних науковців, таких як П. Абрансон, Р. Л. Акофф, І. Ансофф, О. А. Грунін, Р. Інглехарт, В. Ф. Гапоненко, Р. А. Караллі, С. Кім, С. Шін, а також вітчизняних – О. В. Ареф'єва, І. А. Бланк, О. Л. Бурляй, Т. Г. Васильців, Л. І. Воротіна, В. М. Геєць, М. М. Єрмошенко, Г. В. Козаченко, Н. О. Лисенко, І. Г. Манцуров та ін.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд основних теоретичних підходів визначення поняття фінансової безпеки, виявлення загроз фінансової безпеки, а також дослідження принципів та умов забезпечення фінансової безпеки, заходи та шляхи її досягнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як вже згадувалося, сучасна економічна ситуація характеризується поширенням дестабілізаційних економічних процесів та конфліктних ситуацій, які активно чинять вплив на діяльність суб'єктів господарювання. В економічній літературі відсутнє одностайне трактування дефініції “фінансова безпека підприємства”.

Так, на думку О. І. Барановського, фінансова безпека підприємства – це рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування та економічне зростання [3, с. 338].

І. А. Бланк стверджує, що фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному та перспективному періодах [7, с. 784].

М. М. Єрмошенко та К. С. Горячева вважають, що стійкий фінансовий стан підприємства повинен характеризуватися: збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатністю забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [9, с. 232].

О. В. Ареф'єва та Т. Б. Кузенко визначають фінансову безпеку “як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, який виражається у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості та рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних та оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського становища та перспектив її технологічного та фінансового розвитку” [1, с. 14].

Цікавим є розуміння дефініції Г. Шиназі, що визначає фінансову безпеку підприємства як “здатність сприяти та розширювати економічні процеси корпорації, управляти ризиками діяльності та нівелювати їх наслідки. Більше того, категорія фінансової безпеки – така категорія, яка характеризується ознакою неперервності у часі: вона може лише видозмінюватися як похідна сукупності всіх елементів категорії фінанси” [11, с. 34-35].

Таким чином, фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства

забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і стабільний розвиток цієї фінансової системи.

До умов забезпечення фінансової безпеки підприємства можна віднести:

- високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами середовища та персоналу;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію цілей і завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів і технологій підприємства;
- постійний і динамічний розвиток фінансової системи підприємства [2, с. 41].

До основних функціональних цілей фінансової безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу;
- досягнення високої ефективності менеджменту;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства [5, с. 67].

Зрозуміло, що необхідність формування фінансової безпеки на підприємстві пов'язана з наявністю різноманітних загроз, які виникають у процесі життєдіяльності господарюючого суб'єкта. Їх можна поділити на такі групи: зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Зовнішні загрози не залежать від діяльності підприємства; їх можна лише врахувати (якщо вони

ідентифіковані) при організації діяльності. Внутрішні загрози викликані діяльністю самого підприємства: системою організації такої діяльності, рівнем фінансового менеджменту, кваліфікацією керівництва [10, с. 93].

Більшість науковців вважає, що поняття “ризик” і “загроза” є тотожними і фактично не відрізняються за сутністю. Однак окремі економісти з цим не погоджуються, оскільки вважають, що це різні поняття, хоча й зберігають зв'язок.

Вважаємо за доцільне погодитись із тим, що поняття “ризик” і “загроза” дещо відрізняються за характером прояву: загрози фінансовій безпеці підприємства характеризують певні небажані для підприємства події, а ризики – ймовірність їх настання.

Для суб'єктів господарювання забезпечення фінансової безпеки виробничої діяльності вимагає створення на підприємствах власних систем безпеки, метою функціонування яких є своєчасне виявлення і запобігання небезпекам і загрозам, комплексне забезпечення досягнення мети. Реалізація таких систем відбувається на основі комплексної взаємодії та взаємозв'язку концептуального, організаційно-управлінського і ресурсного забезпечення, що спрямована на досягнення захисту фінансових інтересів шляхом проведення об'єктивного і всебічного моніторингу фінансової сфери і комплексної оцінки рівня фінансової безпеки.

Васькова Ю. І. вважає, що успішне управління фінансовою безпекою підприємства та ефективна система управління фінансовою безпекою здатні забезпечувати компроміс між інтересами розвитку підприємства, достатній обсяг грошових коштів і рівень платоспроможності підприємства [8, с. 172].

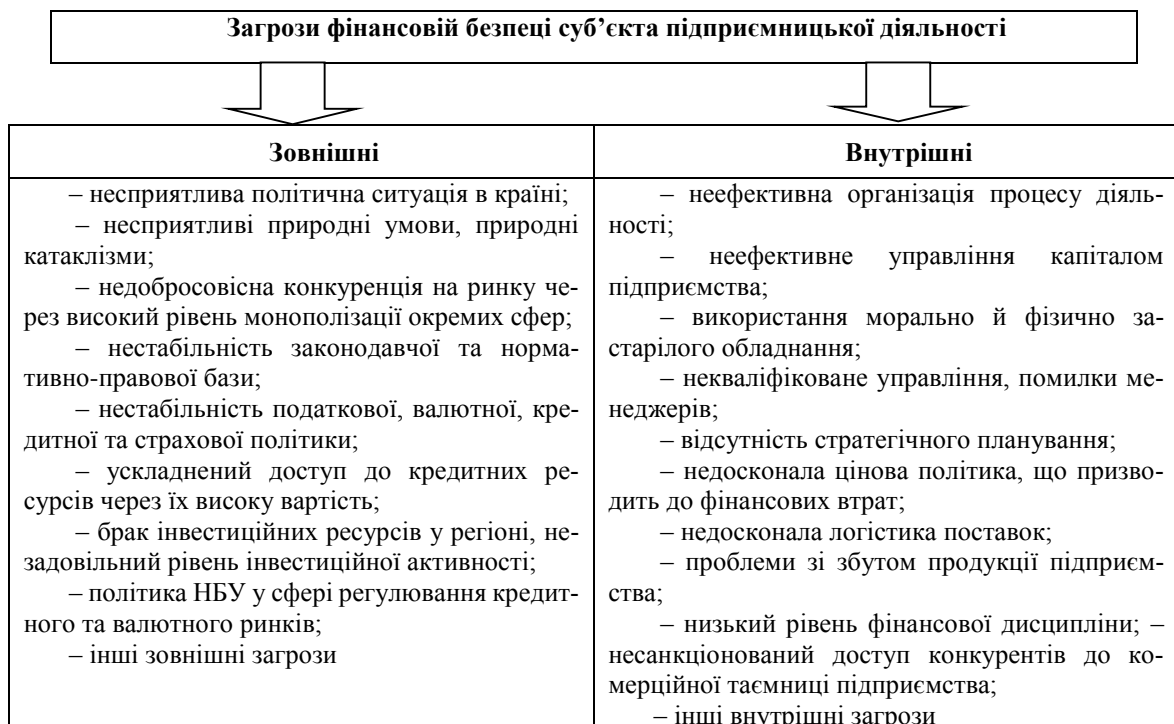

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні загрози фінансовій безпеці підприємства

Тому до основних стратегічних цілей системи фінансової безпеки підприємства можна віднести наступні: максимізація прибутку; оптимізація структури капіталу і забезпечення фінансової стійкості підприємства; забезпечення інвестиційної привабливості підприємства; поліпшення конкурентних позицій підприємства на ринку.

Система базових принципів, на яких будується система фінансової безпеки підприємства, включає наступне: системність побудови, безперервність, законність, об'єктивність, обґрунтованість, плановість, економічна доцільність, результативність, оптимізація витрат, ефективність управлінських рішень, інформованість, збалансованість інтересів, своєчасність, постійний моніторинг, активність, інтегрованість, пріоритетність використання внутрішніх ресурсів.

Для підвищення фінансової безпеки підприємства важливими є не тільки ретельна розробка та впровадження системи фінансової безпеки, а й моніторинг ефективності її реалізації, контроль та перевірка доцільності застосування тих чи інших нововведень.

Для покращення фінансово-економічного стану підприємства, забезпечення підвищення фінансової безпеки суб'єктів господарювання необхідно запропонувати наступні заходи:

- створення сприятливих умов для збільшення ефективності функціонування підприємства через підтримання його достатнього рівня фінансової стійкості і ліквідності;
- постійна оптимізація та скорочення витрат підприємства;
- впровадження нових інформаційних технологій, досягнень науки і техніки, модернізація;
- організація оптимальної організаційної структури, пошук та утримання висококваліфікованих працівників;
- підтримання кваліфікації працівників підприємства на належному рівні та оптимальний розподіл функціональних обов'язків;
- запровадження систематичного моніторингу порогових значень індикаторів фінансової безпеки підприємства;
- забезпечення дієвого правового захисту всіх напрямів діяльності підприємства, слідкування за змінами нормативно-правових актів;
- оцінка рівня сучасності, достатності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів їх покращення;
- досягнення належного захисту комерційних інтересів та внутрішньої інформації підприємства, а також належного рівня взаємодії всіх структурних підрозділів компанії;
- забезпечення дієвих заходів безпеки підприємства, його капіталу, активів і інтересів бізнесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, наслідки економічної нестабільності в країні суттєво відображаються на показниках фінансового стану підприємств, що, своєю чергою, призводить до зниження рівня його фінансової безпеки. Для забезпечення фінансової безпеки підприємства, стану

найбільш ефективного використання фінансових ресурсів, що відображається в оптимальних значеннях фінансових показників, необхідний високий рівень фінансової захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз. Саме забезпечення фінансової безпеки є одним із основних принципів ефективного і стабільного функціонування підприємства, реалізація якого передбачає точну та достовірну кількісну оцінку рівня фінансової безпеки з використанням комплексного науково-практичного підходу. Зменшення впливу як зовнішніх, так і внутрішніх загроз на підприємство гарантують правильно прийняті рішення, що, в свою чергу, забезпечують належний рівень його фінансової безпеки, а дотримання шляхів зміцнення фінансового стану підприємства дасть можливість посилити фінансову безпеку та підвищити ефективність господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №1(91). – С. 98.
2. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства / Афанасьєв М. В.; [за ред. проф. М. В. Афанасьєва]. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. – 41 с.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський; Ін-т екон. прогнозування. – К. : Фенікс, 2015. – 338 с.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 759 с.
5. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / М. Бердар // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2016. – №125. – С. 73.
6. Біломістна І. І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І. І. Біломістна, В. Є. Хоречко // Інноваційна економіка. – 2015. – С. 307.
7. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 2014. – 784 с.
8. Васькова Ю. І. Фінансова безпека підприємства – провідна складова економічної безпеки та засіб попередження кризи підприємств / Ю. І. Васькова // Наука й економіка. – 2017. – Вип. 1. – С. 230.
9. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К. : Національна академія управління, 2017. – 232 с.
10. Загорельська Т. Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві / Т. Ю. Загорельська // Вісник ДНУ. – Сер. В: Економіка і право, Вип. 2. – 2013. – С. 247.
11. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / С. Кульпінський // Фінансова консультація. – 2015. – № 5. – С. 34-35.

REFERENCES

1. Apef'ieva, O. V. and Kuzenko, T. B. (2013), Ekonomichni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky, *Aktual'ni ppoblemy ekonomiky*, №1(91). – S. 98.

2. Afanas'iev, M. V. (2013), *Ekonomika pidpriemstva*, VD "INZhEK", Kh., 41 s.

3. Baranovs'kyj, O. I. (2015), *Finansova bezpeka; In-t ekon. Prohnozuvannia*, Feniks, K., 338 s.

4. Baranovs'kyj, O. I. (2014), *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia) : monohrafiia*, Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, K., 759 s.

5. Berdar M. (2016), *Zabezpechennia finansovoi bezpeky sub'ektiv pidpriemnytstva*, *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu im. T. Shevchenka*. Ekonomika., №125, s. 73.

6. Bilomistna, I. I. and Khorechko, V. Ye. (2015), *Mekhanizm zabezpechennia finansovoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv*, *Innovatsijna ekonomika*, s. 307.

7. Blank, I. A. (2014), *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva*, Nika-Tsentp, K., 784 s.

8. Vas'kova, Yu. I. (2017), *Finansova bezpeka pidpriemstva – providna skladova ekonomichnoi bezpeky ta zasib poperedzhennia kryzy pidpriemstv*, *Nauka j ekonomika*, vyp. 1, s. 230.

9. Yepmoshenko, M. M. and Horiacheva, K. S. (2017), *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: depzhava i pidppriemstvo*, *Natsional'na akademiia uppavlinnia*, K., 232 s.

10. Zahorel's'ka, T. Yu. (2013), *Do problemy formuvannia systemy upravlinnia finansovoiu bezpekoiu na pidpriemstvi*, *Visnyk DNU. Ser. V: Ekonomika i pravo*, vyp. 2, s. 247.

11. Kul'pins'kyj S. (2015), *Rol' finansovoi bezpeky Ukrainy v pohlyblenni intehtratsijnykh stosunkiv z ievropejs'kymy krainamy*, *Finansova konsul'tatsiia*, № 5, s. 34-35.

Стаття надійшла до редакції 1 грудня 2019 р.